

попередження, усунення або зменшення невігідних для неї майнових наслідків.

Той, хто вів чужі справи без доручення, має право на відшкодування витрат, яке виникає за наявності низки умов (відшкодуються лише фактично зроблені витрати; витрати мають бути необхідними, такими, що виправдані обставинами діяльності; той, хто веде чужі справи, має повідомити про це зацікавлену особу при першій можливості тощо) [2, с. 5].

Як впливає із наведених положень ЦК України, за своєю природою дії, вчинені в інтересах іншої особи, є усвідомленими, вчиненими навмисно, а тому можуть вважатися, на нашу думку, одностороннім правочином.

Список використаної літератури:

1. Дигесты Юстиниана : [Пер. с лат.] / Отв. ред. Л.Л. Кофанов. — М. : Статут, 2002. — Т. I. — С. 369-401.
2. Цивільний кодекс України : науково-практ. комент. / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубевої. — [3-тє вид., перероб. та доп.]. — К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. — С. 648-650. Див., також: Харитонов Е.О. Обязательства, возникающие из ведения дел без поручения, в советском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е.О. Харитонов. — Х., 1980. — 26 с.; Зубар В.М. Зобов'язання, що виникають з ведення чужих справ без доручення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. / В.М. Зубар. — К., 2001. — 18 с.

Пономаренко Костянтин Данилович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри цивільного права

ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

У чинному законодавстві відсутнє визначення належного здійснення цивільних прав. Категорія належного здійснення суб'єктивного права формується в доктрині права на основі закріплених в законодавстві конституційно-правових та галузевих принципів. Такі принципи знаходимо і в міжнародно-правових актах. Вперше згаданий в Декларації прав людини і громадянина 1789 р. принцип здійснення природних прав людини в межах, що забезпечують можливість іншим членам суспільства користуватися своїми правами, в подальшому знайшов свій вияв у Загальній декларації прав людини 1948 р. у вигляді п. 2 ст. 29:

«При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [3].

Міжнародний принцип належного здійснення на думку О.О. Поротикової складається з уявлення про те, що абсолютний характер суб'єктивних прав не означає абсолютності та безконтрольності їх здійснення, а належне здійснення такого права означає поведінку особи, що відповідає правовим, моральним нормам і обмежується для забезпечення і захисту найважливіших соціальних цінностей [4, с. 70-71].

Вимога належного здійснення суб'єктивних прав буда ратифікована й в національне законодавство і знайшла своє закріплення у ст. 68 Конституції України, яка передбачає обов'язок неухильно дотримуватися Конституції, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Належне здійснення цивільного права також має відповідати індивідуальному розумінню соціальних і правових обмежень [2, с. 470].

Межі здійснення права власності передбачені ст. 41 Конституції, яка встановлює, що використання права власності не може завдавати шкоди правам, свободам і гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

На думку укладників підручника «Цивільне право» [6] критеріями належного здійснення цивільного права можуть вважатися вимоги щодо відповідності поведінки уповноваженої особи законодавчим та договірним положенням; врахування публічного інтересу і моральних засад суспільства; відсутність зловживання правом.

До сих пір дискусійним залишається питання відповідності критерію відповідності законодавству належного здійснення цивільних прав. Ще М.М. Агарков висловлював думку, що здійснення права не може бути протиправним [1, с. 427]. Із логікою науковця важко не погодитися, адже повертаючись до вищезазначеного, право має змісту конкретного власника при наявності відповідного повноваження та об'єкту(ів). У випадку, якщо поведінка суб'єкта права порушує норми законодавства, вона ніяк не може бути здійсненням права, адже такого права не могло й бути (якщо його здійснення є протизаконним). М.В. Самойлова зазначає, що неправомірного здійснення права бути не може, і той, хто припускає таку можливість, допускає очевидну логічну суперечливість, оскільки не може бути «незаконного права» [5].

В рамках цього підходу науковці визначають здійснення суб'єктивних цивільних прав як використання в встановлених межах, наданих правовими актами, договорами і т.д. можливостей, закладених в цивільному праві.

Однак, у випадку застосування такого підходу здійснення права не може бути неналежним, і не існує збірної категорії для визначення протиправної чи суперечної суспільним інтересам поведінки суб'єктів права. Виділення ж такої категорії має практичне значення для подальшого вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики.

Можлива низка варіантів характеристики такої поведінки суб'єкта — присвоєння чужого права, перевищення меж свого права, поведінка поза межами права або зловживання правом.

Питання співвідношення неналежного здійснення цивільного права і зловживання правом, належної реалізації суб'єктивного права та реалізації законного інтересу потребують окремих досліджень з огляду на практичну значущість такого розмежування та контраверсійність підходів, що застосовувалися вченими для такого розмежування.

Отже, питання належного здійснення цивільного права потребують подальшого вивчення.

Список використаної літератури:

1. Агарков М.М. Проблема злоупотребления правом в советском гражданском праве / М.М. Агарков // Изв. АН СССР. Отд. экономики и права. — 1946. — № 6. — С. 422–436.
2. Ветер Н.Ю. Злоупотребление правом при осуществлении вещных прав / Н.Ю. Ветер // Научный журнал КубГАУ. — 2015. — № 2 (106). — С. 468–483.
3. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
4. Поротикова О.А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом / О.А. Поротикова. — М.: «ВолтерсКлувер», 2008. — 280 с.
5. Самойлова М.В. Осуществление права личной собственности граждан СССР / М.В. Самойлова // Вопросы гражданского права и процесса : сб. ст. — Л. : Изд-во Ленинград. Ун-та, 1969. — С. 28–48.
6. Цивільне право України: Підручник / Харитонов Є.О., Старцев О.В. — Вид. 2, перероб. і допов. Київ: Істина, 2007. — 816 с.